

Kap. freg. ANDRIJA DABOVIĆ

Split

Nemiz

Kad sam se popeo na duguljastu, izbočenu hridinu nagnutu tik nad morem pokušao sam da ga dozovem, ali osim eha moga izmijenjenog, kao istruganog glasa što se odbijao o suprotne, visoke stijene i more nije bilo nikoga. »Trenutak ću počekati«, pomislio sam osluškujući šum sitnih talasa koji su se zvonko prelijevali u podnožju stijene. Tako sam stajao u nestrpljivom očekivanju da će se svaki čas pojaviti onaj stari veslač, Jakov. Poznavao sam ga od ranije. Bio je to čovjek osamdesetih godina, pognutih leđa, sitnih žmirkavih očiju, poluobrijane brade s licem isposnika, ali još uvijek snažnih ruku koje su pokretale teška vesla.

Slika i on na slici iskrsavalo mi je sad u živom sjećanju i ja bih pokatkad otegnuo dozivajući ga u daljini, a onda sam pomislio nije li to dozivanje prava besmislica: možda je čovjek i umro, ko će to znati? Ali kad god bih nogom pomjerio u namjeri da siđem sa stijene i odem, opet sam se mehanički vraćao, pomišljajući da će se ipak odnekud pojaviti. Morao sam da pođem na drugu stranu zaliva po svaku cijenu jer će me, to sam znao, čekati

Puplica, koja će, ako ne dodem na vrijeme, sagorjeti u bijesu i još bi mogla i da se utopi; ona je bila takvo stvorenje, to mi nećete vjerovati, ali kad vam kažem, bila je nestrpljiva i ona nije uzimala u obzir nikakve objektivne teškoće i druge okolnosti iz prostog razloga što nije ni umjela misliti o ničemu drugom pod milim bogom, osim na ljubav. To je za nju bio sve i sja. I ono što je mislila to bi i pričala uvijek i u svakoj prilici, pa čak i noću i po onoj najvećoj sparini kad bih se ja mrtav-umoran vraćao s posla iz pekare.

— Treba na kruh misliti, Puplo — umiljato bih joj rekao, jer sam ju volio, možda ni sam nijesam znao zašto je baš volim. Nije to bila djevojka bogzna kako razvijena, bogata i lijepa, čak šta više bila je malko pogrbljena s glavom kao u mačkice, a ispod tankog oštrog nosića nazirale su se sitne dlačice. Dakle, bila je u neku ruku i brkata. I možda sam je zbog tih brčića i zavolio. To mi nije bilo sasvim jasno, ali nešto me je neodoljivo privlačilo k njoj. »Zakon prirode«, pomislio sam. Tu se ništa nije moglo, a niti može izmijeniti.

— Treba na kruh misliti, Puplo — ponovio bih tihim glasom,

— Ljubavi, prošaptala bi žmirkajući očima — zar ti nije dosadila ta vražja pekara i taj kruh . . . Sav si požutio.

— Kako ćemo živjeti?

— Ljubavi . . . lako, lako ćemo živjeti — to bi govorila unoseći se sva u me. Da je slučajno netko slušao te vječite razgovore o ljubavi, vjerovatno bi mu se pričinio Romeo i Julija kako u cvjetnom rajskom vrtu nagi ispijaju najčistiju kapljicu ljubavi, ali srećom nitko nije slušao takve razgovore, pa najčešće ni ja sam jer bih mislio i morao misliti o svakodneвноj zaradi o tome koliko će ona biti sposobna da me usreći u životu. Znao sam da ona ništa ne zna što se tiče rabote i kuće i udubljen u te misli sav bi se nekako oneraspoložio dok bi ona visila o meni i krajikom oka ubadala negdje stramputice. Kao da mi je netko šaputao: »ostavi se nje«, ali ja to nijesam mogao jer bih opet bez nje osjećao neku prazninu, a ta prokleta ogovaranja susjeda trovala bi vazduh koji udišem i bio bih kompletno nesrećne sreće, kao da sam počinio sedam smrtnih grijeha. Dakle, volio sam Puplicu i žurio k njoj. Znao sam da me ona čeka na suprotnu stranu obale, na mostu uzdisaja.

Sunce je bilo visoko odskočilo, a ja sam lomio ruke u nestrpljenu; od starog veslača Jakova ni traga ni glasa. Mora biti da je već umro, pomislio sam, gledajući tamo u daljini staro groblje nad kojim su se povijali čempresi u zamasma slaba vjetra. Možda to nijesam ranije saznao jer sam bio podlegao radu i Puplinim ljubavnim osjećanjima pa sam za sve drugo ostao sasvim gluhi, čak sam osjećao i gubitak ravnoteže i nekako otupio u mislima i osjetilima da bi ponekad posve zaboravio na sama sebe. Kad sam, režući kruh, ono jutro zarezao prst lijeve ruke, začudio sam se tek poslije otkud se najednom razlika krv; ubrzo sam shvatio i na brzinu prilijepio flaster. **Čovjek je čudno stvorenje, najčešće ne može da upozna ni sama sebe pa ma koliko se u tome trudio, a uvijek misli da je ON** — baš ON onaj vječni, besmrtni, nepogriješivi ON i to misli baš zato što ne misli na put u ništavilo, da radanje znači i umiranje, ali čovjek je i samo ON snaga postojanja svega što postoji! Nije li to tako? Možda je onaj Jakov već umro, ali doći će jedan drugi Jakov i ja čekam baš toga drugoga, za mene je važno da ne stojim ovdje sam na ovoj stijeni, jer samoća ubija, gnjavi, slabi snagu. Ja hoću na drugu obalu, sunčanu obalu, k njoj, jer me ona čeka i utopit će se ako ja ne dodem, to sigurno znam.

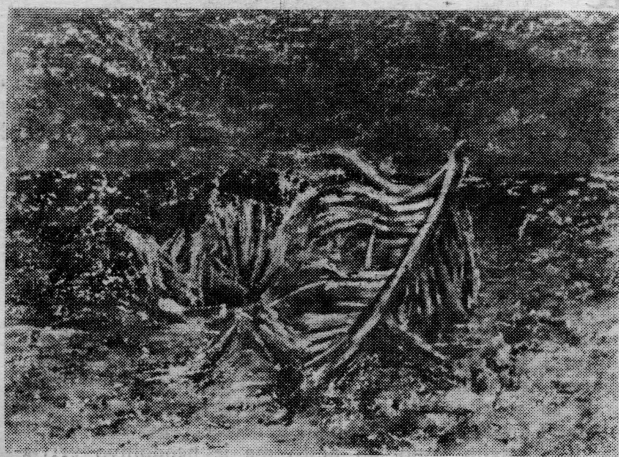
I opet sam nekoga dozivao. Meni se žurilo; gubio sam se u mislima. I tako izgubljen primjetih trag vesala. Stvarno. Ispod visoke stijene, nagnute nad morem bušila su vesla glatkom površinom i ostavljala trag koji se gubio. To je on, Jakov, napokon, pomislio sam i zakoraknuo.

— Doljen dodite, mladiću — reče zadržavajući ukoso vesla — Pazi da ne padneš. Stijena je visoka. Ti ćeš na onu stranu, s?

— Dakako — rekoh s olakšanjem

— Sidi, sidi, sa te druge litice.

— Ali meni se žuri!

»More« — akad. slikar Ljupko Kolovrat

— Ništa se ne može preskočiti, polako

Oprezno sam silazio niz strmu liticu, a on je još uvijek ukočenih vesala i uzdignuta pogleda pratio svaki moj pokret. Kad sam sišao blizu, u korijen stijene, zahvatio sam se grbava kamena i uskočio u barku.

— Dobro je — polupospano reče — Sad sjedi. More je mirno. Ja ću da promijenim štrop.

— Pa gdje si, Jakove, koliko te čekam — rekoh gledajući starca koji je lagano gnječio lanenu kućinu oko debla vesala. Čelo mu je bilo zaklonjeno kčketom podrane kape, a čekinjavo, poluobrijano lice prošarano kožom ispijenom od sunca i mora.

— Tun sam — promrsi — ispod stijene

— Još uvijek veslaš?

— Sedam sam barkah promijenio . . . Uvijek!

Gledao me je trenutak onim malim žmirkavim očima u kojima je vrijeme utisnulo tragove patnje i u kojima kao da se nazirao ostatak dima od sagorjelog ognja. Malo je i odmjereno govorio, natičući veslo, a ja sam pogledao u more i sunce i tako mjerio doba dana. »Zakasnit ću«, pomišljao sam i molio starca da i ja malo zapnem.

— Ah, to nikako mladiću, ja uvijek sam veslam

— Platit ću ti istu sumu, Jakove

— Nije da nećeš, ali nedam veslo nikome pa ni sinu božjem

— Zašto?

— Eh, zašto.

— Da, zašto?

— Zato što nedam, dunkve i basta!

Hvatala me neka muka u nestrpljenu i stao sam da se okrećem kao crv u drvu, a on je jednako, odmjereno lagano vukao vesla. Barka se pomjerala, ali nikako.

— Ama zašto nedaš meni, barba Jakove?

— A oklen si ono ti, mladiću — prevrnuo je razgovor.

— Htio sam da mu onako u ljutini rečem da sam davolji sin, ali sam se suzdržao i tiho izdeklamovao odakle sam, čiji sam i sve tako redom; on je rekao da poznaje moga oca Prošpera još iz onih dana kad su u Zvekvici krali salam iz austrijskih magazina i za kaznu odležali šest debelih dana; čak su im, rečem, bili vezali po jednu ruku i po jednu nogu pa se ni popišat nijesu mogli i zato je Austrija morala propasti.

— A danas je sve drugo — reče — Sloboda . . . Sve škola do škole. I svako uči, To je dobro, samo ne znam kako. Moj unuk ide u nautiku i šta ćeš da vidiš, ima libarah, koje kad bi ih naslagao ne bi stali u ovu moju barku. I tako on uči i uči. Danas uči jedno libro, a sutra drugo. I dok je ono drugo baš naučio, ono je prvo zaboravio. Nikada kraja. Dunkve, u moje se vrijeme učilo samo jedno libro . . . I Znao se . . .

— A koje se to libro učilo — upitah mehanički

— Navigacijun

— I ja sam učio samo to jedno libro i znam sve — rekoh — Daj mi da zaveslam čovječe, molim te, Jakove.

On je ćutao i uvijek istim tempom, snagom i voljom zahvatao more. Nije me ni želio čuti ni prihvatiti moje molbe. Bilo je već vrijeme ručku kad sam se dokopao suprotne obale, starcu platih i iskočih na puntu s koje umalo ne padoh u more, jer mi se ispod nogu grubo odmače kamen.

— Hoćeš li nazad mladiću — priupita starac

— Vidjet ću — rekoh i odmaglih bez pozdrava

Na mostu uzdisaja nije bilo Puple, mada smo se bili dogovorili da se tu, kao i obično, nademo a odatle da podemo na izlet većeg stila. Stajao sam i razmišljao šta se to s njom moglo dogoditi, jer što se vremena i ljubavi tiče ona je to uvijek i napretek imala za mene, a sada? Žurio sam u kanal preko ograde mosta i piljio u mutnu vodu po kojoj su plivale šarene krpice, razne korice, lime- ne kantice praznih konzervi i ni o čemu nijesam razmišljao. Nju sam očekivao i dušom i tijelom, ali sam se ipak pomalo pribojavao njezine plahovitosti, naglosti i kojekakvih besmislica. Da se djevojka nije bacila u more i to samo zato što sam ja iz objektivnih razloga samo malo zakasnio, a njoj kao krv šiknula u glavu i gotovo. Dakle,

svašta se moglo dogoditi, jer što se ono kaže: u ljubavi nema pameti niti trezvenog razmišljanja, to je kao neka čudna čarolija.

Na mostu uzdisaja stajao sam gotovo sat-dva, gutajući neku gorčinu i savlađujući sama sebe, a vrijeme je neumoljivo odmicalo. Kad se odnekud pojavi stari veslač, Jakov.

— Tebi se ono žurilo, mladiću, a još si tu, sokole — reče sa izvjesnom ravnodušnošću i tromo mi se unese u lice — Nekoga čekaš?

— Ne čekam nikoga, Jakove

— Ja mislio . . .

Gledao sam starca. U rukama je nosio veliku, žicom ispletenu korpu, vršu, što mu je služilo za hvatanje ribe. Pošto je o kamenu ogradu mosta oslonio vršu, zagleda mi pravo u lice kao da želi neku tajnu da mi kaže, ali umjesto toga on glasno reče:

— Sve što imam to je moja barka i zato je ne dam.

— Meni nije potrebna.

— Ali, htio si da veslaš?

— Da ti pomognem, Jakove

— Mani, sine — reče i pokupi vršu pa ode ka panti gegajući se; a ja sam stajao i netremice gledao u prazne staračke gaće na kojima je visila blijeda, velika zakrpa i pokrivala mu stražnjicu.

Nje još nije bilo i ja sam u jednom trenutku sav očajan odlučio da pođem ma kuda samo da više ne budem na tome mjestu, na mostu uzdisaja, ali kuda da krenem? Da li da ju potražim negdje? I tek što sam učinio prvih par koraka, onako bez volje, saleće me neka postarija žena, koja je posve ličila na ciganku. Samo nije bila ciganka što se odmah dalo zaključiti po držanju i odjeći.

— Šta govori stari Jakov — upita ona radoznalo

— Ništa, a šta bi govorio?

— Znam ja sve — reče — barku čuva bolje od svete Marije, ali šta mu to vrijedi? Noću mu je odnesu mangupi, provozaju se i vrate je opet, dakle pošteno, a? A on siromah umire za njom. Odležao je gotovo više od pola godine na samrti, u bunilu, samo zato što su mu onu prvu barku razlupali njemački vojnici u bijegu. Prelazili su na onu stranu. Ustvari bili su mu oteli barku ispred nosa i on im nije mogao ništa, pokušao je da sakrije vesla, ali oni su uperili puške. Bili su jači. Prokleti!

Žena je još pričala, ali ja je na momente uopće nijesam slušao, jer sam samo mislio na Puplu i šta joj se moglo dogoditi. Stenjao sam i pokašljucavao, pogledao u more, u sunce, u ruke i činio se sam sebi čudan, nestvaran i osjećao kako naglo gubim u težini.

— Koga čekaš, mladiću? — najednom upita žena

— Djevojku.

— Kako se zove?

— Pupla

— Lukina kćerka, a?

— Da . . . a gdje je?

— Otišla na more

— Kamo?

Sad sam svom ozbiljnošću slušao ženu koja je pričala kako je Pupla s nekim društvom, još jutros, otišla na otok Goli da se malo provede. I dok je ona pričala meni se činilo kako nestajem, ali pošto nijesam mogao vjerovati toj ženi, koja je ustvari još svašta blebetala, baš tako, blebetala, opet bih oživljavao i tješio sebe, jer sam bio uvjeren da ću samo za koji čas susresti Puplu.

Sunce je već tonulo u more ostavljajući bakarni trag po glatkoj površini, a ona se nije javljala. »Goli otok«, pomislih, »da se malo provede«. Neke nesredene misli vrzmale su mi se po mozgu od kojih sam osjećao bolove. Trljajući čelo, gledao sam u daljini i ni o čemu više nijesam želio misliti, ali misli su se same vraćale, rojile: »da se malo provede« — odzvanjalo je u mome mozgu i ja sam se kao od nečega branio, mahao sam rukama i koraćao, mada ni sam nijesam znao kakve sam sve nespvesne pokrete izvodio. Samo sam znao da je već pala noć, a nje još nije bilo. Čitav dan nijesam jeo ni pio, a niti sam osjećao glad i to me čudilo, jer inače imao sam takav apetit da bih, u drugim prilikama, za čas smlatio kilo kruha, najmanje, i volovsku glavu i s tim bih tek iole utolio glad. A šta sam sada mogao? Baš ništa.

Međutim, u neko doba, do mene je s mora dopro šum vesala i ja opazih svjetlucavo-srebrnasti trag koji se gubio. Zurio sam u taj trag vesala sve dok iz mraka nije izronila silueta. Bila je to barka dupke puna izletnika, koji su se vraćali. Kad sam bolje oslušnuo, čuh piskavi Puplin glas:

— Dovidjenja, ljubavi — govorila je nekome u mraku, a ja sam odletio na puntu da bih se osvjedočio dali je to stvarno ona ili mi se to samo tako pričinilo. Kad me ugledala kiselo se nasmijala i ja ne znam kako sam toga trenutka sačuvao hladnokrvnost. Čutke smo se pogledali, a onda su mi sjevnule široke zjenice kao u sove.

— Šta se čudiš — izusti ona mrtva — hladna

— Tvoja ljubav? — rekoh oštro, gutajući nešto kiselo. I zapeh.

— Ovo je moderno doba, shvaćas, shvaćas li sad? — reče hrabro — ljudi će uskoro i na Mjesec da prošetaju. I tako će razbiti sve ono što ih je sputavalo na ovoj zemlji.

— Fino — rekoh — Naučila si mnogo, zaista mnogo

— Zar ne?

— Ah, da — izustih — Šta da govorim?

— Dovidjenja — reče ona

— Dovidjenja promrsih i zastadoh zahvaćen nemirrom. Kao u nekom bunilu salijetale su me čudne misli i nagonile da ovog trenutka nešto učinim: da je pošteno izudaram, tu nasred punte pa da me upamti, dok je živa. Škrgutao sam zubima i stajao kao okamenjen. »Ma ostavi se nje« — kao da mi je netko došapnuo. Svatko je zadovoljan sa onim što mu je priroda dodijelila, pomislio sam i otišao ne žaleći što sam uzalud izgubio jedan cijeli dan, jer sam ipak stekao jedno iskustvo više, a to je vrijedno.

Na čistom nebu žmirkale su zvijezde, u daljini se gubio trag Jakovljevih vesala u svijetlo-srebrnastoj pjeni. Još je bila noć.

»Šiloko« — akad. slikar Ljupko Kolovrat

»Galebovi« — akad. slikar Ljupko Kolovrat